

Center for Undervisningsmidler

Analyse af læremidler i læreruddannelsens linjefag

- et samarbejdsprojekt mellem

Center for Undervisningsmidler

og Læreruddannelsen Zahle og Læreruddannelsen Blaagaard/KDAS

Lektor, ph.d. Bodil Nielsen

Juni 2010

Anden del af CFU's globaliseringsprojekt 2009-10: ***Sprog om læremidler***

Første del, se udgivelsen: *Vurdering af læremidler i praksis*, Forlaget UCC 2010

Indhold

Center for Undervisningsmidler.....	1
Projektets rammer.....	3
Projektmedarbejdere	3
Projektets mål.....	4
Projektets organisering.....	5
Evaluering	6
Resultater i hovedtræk.....	7
Forslag.....	8
To udgaver af to ugers undervisning	9
Forløbet på første uddannelsessted.....	9
Forløbet på andet uddannelsessted.....	11
Studerendes evalueringer.....	13
Studerendes forudsætninger.....	13
Studerendes evalueringer.....	14
Evalueringsskemaer fra første uddannelsessted.....	14
Evalueringsskemaer fra andet uddannelsessted.....	15
Første uddannelsessted – tre interview	16
Andet uddannelsessted – fælles evaluering	17
Studerendes evalueringer sammenfattet	18
Linjefagslæreres, konsulenters og projektleders evaluering	19
Didaktik bliver konkret	19
Opmærksomhed på læremidler	19
Beskrivelse af læremidler	20
Analyse og vurdering.....	20
Progression i løbet af de to uger	21
Syn på fag, dannelse, læring	21
Overførsel fra første semester.....	21
Det særlige for læremidler	22
Teori og praksis	22
Progression	22
Samarbejde mellem læreruddannere og konsulenter.....	23
Forslag til fremtidigt samarbejde.....	23

Projektets rammer

Professionshøjskolen UCC gennemførte i 2009-10 et projekt om analyse af læremidler i læreruddannelsen. Projektets mål var dobbelt:

- Udvikling af området læremiddelanalyse som en del af læreruddannelsens linjefag
- Udvikling af samarbejde mellem linjefagslærere fra UCC's læreruddannelsessteder og konsulenter fra UCC's Centre for Undervisningsmidler.

Fire CFU-konsulenter og fire linjefagslærere begyndte deres samarbejde i foråret 2009 og gennemførte i marts 2010 fælles undervisning på to læreruddannelsessteders linjehold i linjefaget dansk på de studerendes andet semester.

I denne rapport redegøres der først for projektets mål og indhold. Derefter redegøres der for projektets resultater på baggrund af centrale træk i deltagende konsulenter, linjefagslæreres og studerendes evaluering og projektleders observationer, dels i oversigtsform, dels uddybende.

I forlængelse af resultaterne bringes forslag til hvordan der kan arbejdes videre med læremiddelanalyse som en central del af linjefagsundervisningen i læreruddannelsen, og hvordan der fortsat kan samarbejdes mellem linjefagslærere og konsulenter.

Projektmedarbejdere

Projektet er iværksat af UCC's Center for Undervisningsmidler i samarbejde med Læreruddannelsen Blaagaard/KDAS og Læreruddannelsen Zahle. De medvirkende linjefagslærere er udvalgt af ledelsen på de to læreruddannelsessteder. De medvirkende konsulenter er de i alt fire konsulenter i dansk fra UCC's Center for Undervisningsmidler, København, Storkøbenhavn og Nordsjælland.

Projektets medarbejdere/undervisere:

Lektor Helle Toftekær, Læreruddannelsen Blaagaard/KDAS

Lektor Mette Tønnesen, Læreruddannelsen Blaagaard/KDAS

Konsulent Marianne Eskildsen, Center for Undervisningsmidler Storkøbenhavn

Konsulent Thomas Ais Christensen, Center for Undervisningsmidler Storkøbenhavn

Adjunkt Marie Dahl Rasmussen, Læreruddannelsen Zahle

Adjunkt Kristiane Hauer, Læreruddannelsen Zahle

Konsulent Dorte Østergren-Olsen, Center for Undervisningsmidler København

Konsulent Inger-Lise Lund, Center for Undervisningsmidler Nordsjælland

Projektkoordinator:

Leder af Center for Undervisningsmidler, København, Kirsten Friisnæs

Projektleder:

Lektor, ph.d. Bodil Nielsen, Institut for Didaktik og Læring

Projektets mål

I læreruddannelsen skal de studerende tilegne sig kompetencer til at varetage daglig praksis og til at analysere og udvikle praksis gennem arbejdet med uddannelsens fag. I lov og bekendtgørelse for læreruddannelsen er der lagt vægt på at der i uddannelsen skabes forbindelseslinjer mellem pædagogiske fag, linjefag og faget praktik. Faget praktik er *omdrejningspunkt*, og uddannelsens progression er *forankret* i faget praktik, jf. bekendtgørelsen. Et af de syv centrale kundskabs- og færdighedsområder som faget praktik består af, er *Planlægning, gennemførelse og evaluering af undervisning* som bl.a. omfatter kundskaber om og stillingtagen til læremidler. Området indgår tilsvarende i forskellige formuleringer i bekendtgørelsens bilag for de forskellige linjefag. I bekendtgørelsens bilag om linjefaget dansk, fællesforløbet, står der bl.a.:

1.1.2. Centrale kundskabs- og færdighedsområder

Indholdet er:

d) *Færdighed i planlægning, tilrettelæggelse og evaluering af undervisning i dansk.*

(...)

g) *Færdighed i planlægning, valg, anvendelse og vurdering af materiale og metoder til undervisning i mundtlighed, læsning, skrivning, litteratur og medier.*

Målet med dette projekt er at udvikle den del af linjefagsundervisningen i dansk der sigter direkte mod bekendtgørelsens punkt g: *Færdighed i planlægning, valg, anvendelse og vurdering af materiale og metoder til undervisning i mundtlighed, læsning, skrivning, litteratur og medier.*

Samtidig er målet i et bredere perspektiv at styrke linjefagsundervisningen i planlægning af, analyse af og refleksion over konkret undervisning i skolen,

Linjefagsundervisning kan tilrettelægges sådan at de studerende i et forløb arbejder med et bestemt fagområde der svarer til et fagområde i skolefaget. Som en integreret del af det arbejder de studerende med fagdidaktiske spørgsmål, og i mange tilfælde vil det også omfatte at de studerende stifter bekendtskab med læremidler til det pågældende område. I dette projekt er udgangspunktet og vægtningen anderledes: Det er læremidler der er det centrale, læremidler analyseres og vurderes, og i den forbindelse anvender og udvikler de studerende deres faglige og fagdidaktiske indsigt.

Det andet mål for projektet er at bidrage til udvikling af samarbejde mellem konsulenter fra Center for Undervisningsmidler og læreruddannelsens linjefagslærere med henblik på dobbelt udbytte: Kompetenceudvikling og udvikling af undervisning.

Linjefagslærere har en specialiseret faglig og fagdidaktisk viden og erfaring med undervisning af lærerstuderende. Konsulenter har en specialiseret viden om læremidler og erfaring med vejledning af lærere og lærerteam.

De to parter kompetencer og forskellige indfaldsvinkler til analyse og vurdering af læremidler og deres mulige anvendelse i praksis kan styrke *undervisningen* af de studerende og vise dem vigtige forbindelseslinjer mellem teori og praksis.

Samtidig kan linjefagslærere og konsulenter kan udvikle deres egne *kompetencer* gennem samarbejdet med en fagperson med en anden specialisering som baggrund.

Projektets organisering

Kernen i projektet er to ugers fælles undervisning på 1. årgang i linjefaget dansk med fokus på analyse og vurdering af læremidler, jævnfør bekendtgørelsens bilag om dansk, punkt g.

Målene for de to ugers undervisning er at de studerende udvikler deres færdighed i at analysere og vurdere eksempler på læremidler:

- karakterisere indhold i elevhenvendte og lærerhenvendte dele i forskellige læremidler
- analysere hvilket syn på undervisning, læring og fag der kommer til udtryk ikke alene i en lærervejledning, men også i de tekster, opgaver og metoder der er valgt i et udvalgt læremiddel
- analysere og vurdere hvor egnet læremidlet og de metoder der bliver lagt op til, er i forhold til et konkret undervisningsforløb
- analysere og vurdere hvordan det bestemte læremiddel kan tilpasses og suppleres med henblik på et konkret undervisningsforløb

Rammerne for samarbejdet er følgende:

Holdets linjefagslærer og en konsulent samarbejder om planlægning, gennemførelse og evaluering af undervisningen. Begge kommer med oplæg til de studerende om analyse og vurdering af læremidler. De studerende arbejder med egen analyse af læremidler, og linjefagslærer og konsulent vejleder. Som afslutning formidler de studerende deres analyseresultater, og lærer og konsulent giver respons på produkter og fremlæggelser.

Det første fælles møde for deltagerne fandt sted i foråret 2009 hvor projektets mål og rammer blev drøftet, og hvor der bl.a. blev truffet aftale om placeringen af de to ugers undervisning, uge 8-9 2010 på det ene uddannelsessted, uge 10-11 på det andet. Dermed kunne projektet indgå i alles langtidsplanlægning.

Deltagerne valgte at planen for de to ugers undervisning skulle være den samme for de to linjehold på samme uddannelsessted, men ikke den samme på begge uddannelsessteder. De to linjefagslærere og to konsulenter på hvert uddannelsessted mødtes hver for sig og

planlagde i tæt samarbejde. Den ene gruppe undervisere valgte som en del af deres fælles planlægningsarbejde at deltage samlet i en dags læremiddelkonference i Odense. Nogle uger før gennemførelsen mødtes alle otte undervisere sådan at hver af de to grupper kunne få respons på deres plan fra den anden gruppe og projektleder.

I de to ugers undervisning gav konsulenter og linjefagslærere oplæg til de studerende, vejledning mens de arbejdede med deres egen analyse og produktion, og respons til fremlæggelser.

Evaluering

Projektlederen har observeret undervisning tre-fire gange på hvert af de to uddannelsessteder, og en del af fremlæggelserne begge steder.

Projektlederen har evalueret med de otte undervisere på to møder, dels et møde med undviserne fra hvert af de to steder i direkte forlængelse af de to ugers undervisning på linjeholdene, dels på et fælles møde cirka en måned senere. Der er foretaget lydoptagelser af møderne hvorfra hovedtræk danner baggrund for afsnittet om undviseres og projektleders evaluering.

På det ene læreruddannelsessted har projektleder optaget evaluerende interview med tre studerende, på det andet har projektleder overværet holdenes mundtlige evaluering. Desuden har nogle af de studerende besvaret evalueringsspørgsmål skriftligt, og undviserne har skrevet logbogsoptegnelser om forløbet.

Dette materiale danner grundlag for denne rapport. Et udkast til rapporten har været til høring hos de otte undvisere. På baggrund af deres kommentarer er der foretaget enkelte justeringer i denne endelige udgave.

Resultater i hovedtræk

Evaluerings af projektforløbet viser følgende om undervisning der gennem en periode på to uger på 1. årgang fokuserer på læremidler og har analyse og vurdering af læremidler som mål:

- De studerende havde generelt som udgangspunkt en uklar opfattelse af genren et læremiddel og af hvad der kan ligge til grund for valg af og valg i et læremiddel.
- De studerende var generelt optaget af at få indsigt i læremidler og fandt det centralt at blive i stand til at analysere og vurdere læremidler.
- Didaktik blev konkret: Analyse og vurdering af læremidler gav de studerende indsigt i en række væsentlige forhold ved læremidler samtidig med at centrale forhold vedrørende almen didaktik og fagdidaktik bliver mere konkrete.
- De studerende blev opmærksomme på at læremidler er noget man som lærer vælger og vælger noget fra.
- De studerende blev opmærksomme på hvordan læremidler kan være opbygget, og blev i stand til at beskrive læremidler med brug af faglige begreber, dog for nogle vedkommende med en usikker brug af begreberne.
- De studerende nåede frem til at analysere dele af de udvalgte læremidler, dog med stor spredning i niveauet i de studerendes analyse.
- De studerende vurderede læremidler og fik en begyndende kritisk holdning til læremidler, dog i flere tilfælde en holdning der nok var markant, men ikke byggede på analyse og tydeligt formulerede kriterier.
- De studerende fik indsigt i at læremidler afspejler læremiddelforfatternes syn på fag, dannelse, undervisning og læring, men nåede ikke frem til selv at kunne finde udtryk for dette i de udvalgte læremidler.
- De studerende havde svært ved at selv at overføre kundskaber fra tidligere forløb i linjefag eller 0,2-samarbejde til deres analyse af læremidler. De har behov for at læreren tydeliggør for dem hvad de tidligere har arbejdet med hvad angår begreber om dannelse, fag, undervisning og læring, *Fælles Mål* og andet som de skal bruge i analysen af læremidlerne.

Forslag

Fokus på læremidler – gennem hele uddannelsen

- Der skal også fremover være forløb i linjefagsundervisningen hvor analyse og vurdering af læremidler ikke alene er en del af et forløb, men er i fokus gennem en periode på fx to uger
- Der skal være sådanne forløb hvert af de fire år
- Underviserne skal overveje hvordan der kan skabes progression hen gennem uddannelsen.

Fortsat samarbejde

Evaluerings af projektforsløbet viser følgende om samarbejde mellem læreruddannelse og konsulenter fra Centre for Undervisningsmidler:

- Alle vurderer samarbejdet som udbytterigt:
 - For de studerende som en styrkelse af undervisningen i analyse og vurdering af læremidler og generelt undervisningen i fagdidaktik
 - For linjefagslærere og konsulenter som en form for kompetenceudvikling.
- To forskellige tilgange
 - Linjefagslæreren har erfaring med undervisning i læreruddannelsen, kender de konkrete studerende og det samlede linjefags indhold som dette forløb skal være en del af
 - Konsulenten har ikke alene friske erfaringer fra skolens praksis, men først og fremmest specialiseret viden om situationer hvor lærere skal vælge læremidler, og om læreres behov og ønsker i den sammenhæng.
- Forslag til fremtidigt samarbejde
 - Linjefagslærere skal kunne søge om midler til et lignende samarbejdsforløb som en del af deres kompetenceudvikling
 - Konsulenter skal kunne indgå som undervisere i dele af et linjeforsløb.

To udgaver af to ugers undervisning

Der blev undervist i læremidler på to linjehold på første årgang på begge UCC's to læreruddannelsessteder, og begge steder havde de to konsulenter og de to linjefagslærere planlagt forløbet sammen, men inden for projektets ramme var de to forløb udformet forskelligt.

Forløbet på første uddannelsessted

På det første uddannelsessted var de to uger tilrettelagt sådan at de studerende først fik en række oplæg med enkelte øvelser. Hensigten var at de studerende skulle have et bredt indblik i læremiddelteori som baggrund for selv at analysere. Derefter var et antal timer afsat til at de under vejledning analyserede uddrag af et læremiddel. Undervejs gav de hinanden respons, og ved afslutningen fremlagde alle for hinanden.

De indledende oplæg handlede om:

- Et læremiddels tilblivelse, valg, forbehold
- Læremiddelgenrer og teksttyper + øvelse i at finde teksttyper
- Multimodalitet + øvelse i at finde udtryk der gør genrer genkendelige
- Faglige mål og indhold i et læremiddel, sammenhæng med litteratursyn og dannelsessyn.

Undervejs var der desuden et oplæg om opgavetyper der gennemgik to forskellige læremidlers forskellige opgavesæt/opgavetyper til samme novelle.

De to hold studerende samarbejdede. Dels fik de fælles oplæg indledningsvis og undervejs, dels kunne de danne grupper på tværs af holdene. De fire undervisere gav dermed alle oplæg til begge hold og vejledte på tværs af hold.

Underviserne havde skaffet et antal eksemplarer af fire forskellige læremidler. Grupperne trak lod om hvilket læremiddel de skulle arbejde med. Vejledningen var fordelt sådan at hver konsulent eller linjefagslærer vejledte i ét af læremidlerne. Dermed var hver af de fire undervisere knyttet til de grupper der havde trukket det læremiddel.

De studerende kunne selv vælge hvilket uddrag af det lodtrukne læremiddel de ville fokusere på, og hvilke af de fælles oplæg de i særlig grad ville knytte deres analyse til. De kunne således gøre meget ud af nogle analyseområder og nedtone eller udelade andre. Der forelå en fælles analysevejledning til grupperne.

Ved fremlæggelserne var de studerende delt sådan at nogle grupper fremlagde for hinanden og den ene linjefagslærer og konsulent, mens andre fremlagde for hinanden og den anden linjefagslærer og konsulent.

Plan:

Uge 9	Undervisere og program
Tirsdag 2/3 Lokale G3 kl. 8.45-12.50 (5 lektioner)	Kl. 8.45-8.55 Introduktion til forløbet v. Thomas Kl. 8.55-9.25 Et eksempel på hvordan et læremiddel bliver til, med udgangspunkt i læremidlet "Vild med dansk 7" v. Helle Kl. 9.35-10.05 Fokus på tekstvalg – tekstgenrer Læremiddel: "Pegasus 5" v. Marianne Kl. 10.15-10.45 Fokus på multimodalitet Læremiddel: "D'dansk" v. Mette Kl. 11.05-11.35 Fokus på fagligt indhold og mål Læremiddel: "Fra en anden klode" v. Thomas Kl. 11.35-12.15 Frokost Kl. 12.15-13.00 Gruppedannelse Lodtrækning og fordeling af materialer
Onsdag 3/3 Lokale H 1a kl. 11.15-13.55 (3 lektioner)	Kl. 11.15-11.35 Krav til deltagelsesopgave v. Mette Kl. 11.35-12.15 Grupperne mødes og aftaler fokus Kl. 12.15 - Vejledning gruppevis (15-20 min. pr. gruppe) v. den lærer, som har gennemgået det materiale, gruppen har lodtrukket. (Grupperne aftaler nærmere med læreren). Inddeling i responsgrupper.
Fredag 5/3 Lokale H1 - H2	Selvstændigt arbejde i grupper
Uge 10	
Mandag 8/3 Lokale kl. 8.00-09.15 (2 lektioner)	Kl. 08.30-09.15 Oplæg om opgavetyper v. Thomas
Tirsdag 9/3 Lokale H1 -H2 kl. 8.45-12.50 (4 lektioner)	Kl. 8.45 - 12.50 Responsfase – grupperne fremlægger det foreløbige resultat af deres arbejde og får respons ved responsgruppe og lærer.
Torsdag 11/3 Lokale H1-H2 kl. 8.00-10.20 (3 lektioner)	Mundtlig fremlæggelse Fælles afrunding og evaluering

Forløbet på andet uddannelsessted

På det andet uddannelsessted var det meste af første uge afsat til oplæg og de studerendes analyse af læremiddeluddrag. Derefter skulle de studerende selv under vejledning producere to-fire sider til noget der kunne være del af et læremiddel med tilhørende lærervejledning.

Planen for undervisningen i de to uger var udarbejdet i tæt samarbejde mellem de fire undervisere, men undervisningen blev gennemført med de to hold hver for sig og med en linjefaglærer og en konsulent som vejleder på hvert af holdene.

I den første uge var der oplæg om bl.a. læremiddelkategorier og læremidlers og specielt primærteksters læsbarhed. Der var desuden oplæg om dannelse, *Fælles Mål* og fagsyn.

Oplæg vekslede med de studerendes analyse af uddrag af to læremidler med tilhørende lærervejledning. Underviserne havde valgt at alle studerende skulle analysere bestemte uddrag af to nyere læremidler til dansk på mellemtrinnet, og havde muliggjort at der var et eksemplar til rådighed for hver studerende. Dermed kunne de studerende tilegne sig et fælles fagsprog ud fra fælles eksempler.

Desuden indgik i første uge et rollespil med et teammøde hvor de studerende i rollen som lærere skulle drøfte hvilket af de to læremidler skolen skulle købe.

I anden uge hvor de studerende skulle producere sider til et læremiddel, kunne de selv vælge hvilket fagområde de producerede sider skulle handle om. De skulle selv vælge primærtekst(er) og udarbejde opgaver m.m. der kunne indgå på siderne, samt tilhørende sider til en lærervejledning.

I sidste del af anden uge havde alle adgang til hinandens produkter, og hver gruppe skulle analysere og udarbejde respons på en anden gruppes produktion med anvendelse af samme form for analyse som i første uge og med inddragelse af egne erfaringer fra egen produktion. Den sidste dag fremlagde hver gruppe kort uddybende træk fra egen produktion, og en anden gruppe havde en lidt længere fremlæggelse af en forberedt respons.

	Hold 09.02 – Dorte + Marie	Hold 09.03 – Inger Lise + Kristiane
Man. d. 15/3	9.00 - 12.15: (lokale 107) Introduktion til forløb, målsætninger mv. <u>Oplæg</u> med fokus på: Kategorier af læremidler. Karakteristik, analyse, vurdering, anvendelse. Fagsyn, læsesyn, litteratursyn, sprogsyn. Fælles Mål <u>Gruppearbejde</u> – analyse af udvalgte	9.00 – 12.15: Introduktion til forløb, målsætninger mv. <u>Oplæg</u> med fokus på: Kategorier af læremidler. Karakteristik, analyse, vurdering, anvendelse. Fagsyn, læsesyn, litteratursyn, sprogsyn. Fælles Mål <u>Gruppearbejde</u> – analyse af udvalgte kapitler

	kapitler af hhv. Fandango og d'dansk med udgangspunkt i ovenstående. <u>Produkt:</u> Analyseafsnit i de studerendes projektlog.	af hhv. Fandango og d'dansk med udgangspunkt i ovenstående. <u>Produkt:</u> Analyseafsnit i de studerendes projektlog.
Ons. d. 17/3	9.00 – 12.15: (lokale k 16) <u>Oplæg og øvelser:</u> Tekstvalg i læremidler / Læseværdighed læsbarhed og læselighed. Didaktisering og adaptation af tekster Genrer i læremidler	9.00 – 12.15: (lokale 206) <u>Oplæg og øvelser</u> Tekstvalg i læremidler / Læseværdighed læsbarhed og læselighed. Didaktisering og adaptation af tekster Genrer i læremidler
Tors. d. 18/3	13.00 – 15.00: (lokale 102) Introduktion til næste uges arbejde Øvelser: idéudvikling, valg af fagområde mv. Selvstændigt arbejde og vejledning	9.00 – 12.15: (lokale 109) Introduktion til næste uges arbejde Øvelser: idéudvikling, valg af fagområde mv. Selvstændigt arbejde og vejledning

	Hold 09.02	Hold 09.03
Man. d. 22/3	9.00 – 12.15: (lokale 107) Fokus i <u>oplæg</u>: Undervisningsmæssige kriterier / Læringskriterier (evt. evaluering) <u>Øvelser:</u> 1. Opgavetyper/spørgsmålstyper. 2. Redidaktisering + lærerens opgaver/organisering. Undervisningsdifferentiering 3. Progression i materialer/undervisning/elevens læring. <u>Produkt:</u> Analyseafsnit i studerendes egen projektlog.	13.00 – 15.00: Fokus i <u>oplæg</u>: Undervisningsmæssige kriterier / Læringskriterier (evt. evaluering) <u>Øvelser:</u> 1. Opgavetyper/spørgsmålstyper. 2. Redidaktisering + lærerens opgaver/organisering. Undervisningsdifferentiering 3. Progression i materialer/undervisning/elevens læring. <u>Produkt:</u> Analyseafsnit i studerendes egen projektlog.
Tirs. d. 23/3 Ons. d. 24/3	9.00 – 12.15: (lokale 206) Selvstændigt arbejde, produktion/analyse/respons, vejledning.	9.00 – 12.15: (lokale 206) Selvstændigt arbejde, produktion/analyse/respons, vejledning.
Tors. d. 5/3	13.00 – 16.00: Fremlæggelse, diskussion og evaluering på halve hold. (lokale 102)	9.00 – 12.15: Fremlæggelse, diskussion og evaluering på halve hold. (lokale 109)

Studerendes evalueringer

Studerendes forudsætninger

De studerende blev forud for de to ugers undervisning med fokus på læremidler bedt om at svare skriftligt på en række spørgsmål om deres tanker og erfaringer med læremidler, bl.a. i forbindelse med praktik. På det ene læreruddannelsessted blev der afleveret seks besvarelser af spørgsmålene, heraf nogle gruppebesvarelser. På det andet læreruddannelsessted blev der afleveret ni besvarelser.

De studerende svarede på følgende spørgsmål:

1. *Hvad har du søgt efter når du har søgt læremidler til brug i din praktik? Hvad har du især lagt vægt på når du skulle vælge mellem forskellige læremidler?*
2. *Hvad har du i særlig grad drøftet med medstuderende og praktiklærere hvad angår læremidler?*
3. *Hvilke tanker og erfaringer har du gjort dig om hvordan du kan vurdere om et læremiddel er egnet til en bestemt klasse?*
4. *Hvad lægger du især vægt på når du skal vurdere om et læremiddel passer til dine forestillinger om undervisning og læring?*
5. *Hvad lægger du især vægt på når du skal vurdere om et læremiddel passer til din opfattelse af faget dansk?*
6. *Hvilke tanker og erfaringer har du gjort dig om hvad der motiverer elever, hvad de er glade for at læse i, arbejde med osv.*
7. *Hvad skal der til for at et læremiddel er godt for dig/læreren at arbejde med?*
8. *Hvilke tanker og erfaringer har du gjort dig om brug af it-baserede læremidler?*

De studerendes svar viste i hovedtræk følgende om deres forudsætninger:

(1) I praktikperioden der gik forud for dette forløb skulle de fleste studerende bruge et læremiddel som praktiklæreren havde valgt. I det omfang nogle selv valgte, angiver de at de sigtede mod at læremidlerne ramte et passende niveau og kunne opfattes som motiverende af eleverne. (2) Nogle af de studerende svarer at de ikke har drøftet læremidler med praktiklærer eller medstuderende. Andre svarer i ret brede vendinger at de har drøftet niveau, relevans, bl.a. i forhold til *Fælles Mål*, og motivation.

(3) Som svar på hvilke tanker og erfaringer de har gjort sig om hvordan man kan vurdere om et læremiddel er egnet til en bestemt klasse, svarer nogle *Ingen* eller lignende. En svarer fx: *Mavefornemmelser. Kan jeg formidle materialet*. En anden at vedkommende har opdaget *at det kræver mere end en gennembladring*. Andre nævner igen i brede vendinger relevans og formodninger om om et læremiddel kan motivere eleverne: *Noget der fanger eleverne*.

På spørgsmålet om hvad de studerende lægger vægt på når de skal vurdere om et læremiddel passer til deres forestillinger om undervisning og læring (4), svarer de studerende i høj grad det samme som på de foregående spørgsmål: Læremidlet skal motivere, passe til klassens niveau og have relevante tekster.

På det følgende spørgsmål (5) om hvad de lægger vægt på når de skal vurdere om et læremiddel passer til deres opfattelse af faget dansk, svarer flere 'ved ikke' eller undlader at svare. Nogle svarer at læremidlet skal passe til *Fælles Mål*. Kun to svarer med vendinger der antyder et syn på faget, nemlig at der foruden skal være oplæg til analyse og fortolkning og diskussion.

På spørgsmålet om deres tanker og erfaringer med hvad der motiverer elever (6), svarer de fleste studerende bredt at der skal være noget der interesserer eleverne, eller at der skal være noget de kan relatere til.

På spørgsmålet om hvad der skal til for at et læremiddel er godt for dem at arbejde med (7), svarer halvdelen med forskellige vendinger at læremidlet skal være lettilgængeligt. Et par af dem nævner også at det har betydning at de selv skal forstå indholdet. Andre lægger vægt på at der er en fyldig lærervejledning med mange praktiske forslag, eller at der er variation i det læremidlet lægger op til.

På det sidste spørgsmål om hvilke tanker og erfaringer de studerende har gjort sig om brug af it-baserede læremidler (8), svarer enkelte *ingen* eller undlader at svare. De fleste svarer kort med ord der viser positiv indstilling: at de er *åbne* for det, *gerne* vil, tror det er *spændende*. Nogle nævner dog også at det er forbundet med problemer, fx at det *kan let distrahere*.

De studerende er altså tilsyneladende sporet ind på disse indfaldsvinkler til vurdering af læremidlers egnethed: *niveau*, *motivation*, *relevans* og kravene i *Fælles Mål*. Generelt er de studerendes svar på spørgsmålene både korte og meget bredt formulerede, og man kan formode at de ville have svært ved at præcisere deres svar på de områder de kommer ind på. Forhold knyttet til syn på fag, undervisning og læring kommer kun meget få studerende ind på og kun i korte glimt.

Studerendes evalueringer

De studerendes evalueringer fra de fire hold foreligger i forskellige former. På begge læreruddannelsessteder besvarede de studerende et evalueringsskema udarbejdet af linjefagslærerne og konsulenterne hvert af de to steder med vægt på det som de to hold underviserer hver for sig ønskede en særlig evaluering af. Desuden skrev de studerende på det andet uddannelsessted korte logtekster, nogle af dem om evaluering af forløbet. På det første læreruddannelsessted gennemførte jeg individuelle evaluerende interview med tre studerende, på det andet læreruddannelsessted overværede jeg evalueringsmøder hvor de studerende evaluerede mundtligt.

Evalueringsskemaer fra første uddannelsessted

På det første læreruddannelsessted skulle de studerende som nævnt fortage en forholdsvis grundig analyse af et læremiddel og fremlægge analysens resultater for hinanden. Her underviste de to konsulenter og de to linjefagslærere to hold i fællesskab.

Nogle af spørgsmålene på deres evalueringsskema handlede om hvordan samarbejdet mellem de to hold havde fungeret, om hvordan de studerende vurderede en bestemt form for responsgivning som indgik i forløbet, om fremlæggelser og lignende. Andre spørgsmål

fokuserede på forløbets indhold, altså analyse og vurdering af læremidler, og på konsulenternes deltagelse. Der er 12 besvarelser fra det ene hold og syv fra det andet. Hovedtendenserne i svarene der angår analyse og vurdering af læremidler samt konsulenternes deltagelse, er følgende:

De studerende skal vurdere deres udbytte af forløbet på en skala fra 1 til 10. Gennemsnittet i svarene ligger omkring 7 med spredning fra 5 til 10. De studerende bliver bl.a. stillet disse spørgsmål: *Hvad vil du fremover se på, når du skal analysere og vurdere læremidler? Prøv at nævne nogle analyseredskaber, du vil gøre brug af fremover.* Mange svarer på et af disse spørgsmål at de vil bruge den didaktiske trekant og se på videns-, lærings- og undervisningsdimension i læremidler. Mange nævner desuden at de vil se på læremidlers sammenhæng med *Fælles Mål*. De angiver altså forhold som det generelt er relevant at se på i forhold til analyse af undervisning, og som her bliver brugt konkret på læremidler.

En del svarer desuden at de vil se på læremidlers layout. Af nogle forbindes det med elevers motivation, af andre med et læremiddels læsbarhed.

Endelig nævner en del også at de vil se på sammenhæng mellem lærervejledning og tekster/opgaver til eleverne.

De studerende bliver spurgt hvordan de har oplevet konsulenternes tilstedeværelse. Svarene er positive. Nogle har ikke haft meget med dem at gøre efter de indledende oplæg fordi de fire undervisere vejledte hver deres grupper. Andre har haft en konsulent som vejleder og udtrykker sig meget positivt om det.

Evalueringskemaer fra andet uddannelsessted

På det andet uddannelsessted havde de fire undervisere havde planlagt forløbet i snævert samarbejde, men som nævnt sådan at en konsulent og en linjefagslærer underviste ét hold. De studerende skulle i den første uge analysere uddrag fra et læremiddel og derefter selv producere sider til et læremiddel som blev fremlagt og kommenteret.

De studerende skrev logbog gruppevis, seks af grupperne skrev her en kort evaluering. De studerende blev bedt om at svare individuelt på et skema med fire forholdsvis åbne spørgsmål om praktiske rammer, forløbets indhold og arbejdsformer, to ting de har lært og råd til forbedring af forløbet. Ligesom på det første uddannelsessted er der kommentarer der ikke har speciel sammenhæng med dette forløbs indhold, bl.a. kommentarer om sammenfald med opgave i et andet fag. Hovedtendenserne i svarene der angår analyse og vurdering af læremidler og de studerendes vurdering af eget læringsudbytte, er følgende:

De studerende udtrykker generelt begejstring for forløbet med vendinger som *rigtig relevant!* og *super spændende*. Mange nævner at de har lært at læreren skal være kritisk over for et læremiddel, og at det ofte er relevant at læreren vælger noget til og fra i et læremiddel og selv supplerer.

En del nævner desuden at de har lært at mange faktorer spiller sammen i et læremiddel, og at det er svært at fremstille et læremiddel der ikke har mangler. Nogle nævner at de

har lært en del om *Fælles Mål* gennem arbejdet med læremidler. Enkelte nævner at de er blevet opmærksomme på betydningen af layout.

I de seks gruppers logbogstekster om evaluering findes lignende svar. Desuden omtaler de studerende her følgende: Det har været positivt at få en række (professions)faglige begreber i spil gennem arbejdet med såvel analyse som produktion. Dermed blev begreberne mere konkrete, og det gav større faglig forståelse. De kunne dog have ønsket sig en opsamling ved afslutningen af forløbet af den teori og de begreber de havde anvendt og nu var mere fortrolige med.

I alle evalueringer hvor det omtales, giver de studerende udtryk for at de har haft udbytte af både at analysere og producere uddrag af læremiddel samt give hinanden respons på produktet.

Spørgsmålene lægger ikke op til at de studerende skal evaluere konsulenternes medvirken, men hvor de alligevel gør det, er de positive.

Første uddannelsessted – tre interview

På første læreruddannelsessted var det af praktiske grunde ikke muligt at komme til at overvære en fælles mundtlig evaluering, men i stedet har jeg interviewet tre tilfældigt valgte studerende, dog valgt sådan at alle tre var til stede på projektets første dag hvor der var fire oplæg og igangsætning af gruppearbejde. De studerende er interviewet enkeltvis ud fra samme spørgsmål.

De studerende blev først spurgt hvad de havde valgt ud fra da de valgte læremidler i deres **praktikperiode**. To havde udelukkende valgt ud fra at de ønskede at bruge bestemte primærtekster, og havde ikke taget stilling til opgaver eller andet i læremidlet. Den tredje havde fået at vide at hun skulle bruge en bog praktiklæreren havde valgt, og praktiklæreren havde ikke begrundet sit valg over for den studerende.

Som svar på hvad de havde **lært** af projektet, nævner alle tre at de er blevet opmærksomme på vigtigheden af layout og brug af farver for at motivere eleverne og gøre læremidlet overskueligt.

En af dem har været i en gruppe der fokuserede på opgavetyper, og synes hun er kommet langt med at analysere opgaver. Den anden er kommet i gang med at overveje opgaverne til en tekst, mens den tredje har koncentreret sig om layout, ikke opgaver.

For alle tre har det været nyt at stifte bekendtskab med lærervejledninger. Alle udtrykker ønske om udførlige og konkrete lærervejledninger.

De studerende blev spurgt hvad de mente de havde **lært noget af**, og alle nævner som en del af svaret hvordan de opfattede den første dags fire oplæg. De har alle brugt noget fra oplæggene, den ene fremhæver specielt at hun der blev opmærksom på betydningen af layout og farver. De nævner dog desuden at de fire oplæg på én formiddag var for koncentrerede og rummede for få konkrete eksempler. De ville hellere have haft dem over flere dage og ville gerne have haft et eksempel på analyse af et læremiddel. En af dem

siger at hun kunne have ønsket sig en opsamling af de samme teoretiske områder som afslutning på forløbet.

De studerende giver udtryk for at de har lært noget af gruppearbejde hvor de i høj grad selv valgte fokus i deres analyse og brugte hinanden til sparring.

Det er meget forskelligt hvad de tre siger om deres udbytte af vejledning undervejs i forløbet. Den ene fik rigtig meget ud af vejledningen og synes hun er kommet langt. En anden synes hendes gruppes vejledning lå for tidligt, og en tredje kan ikke huske vejledningen.

Hvad angår betydningen af at de studerende skulle fremlægge deres analyser for hinanden, svarer alle tre at de gør mere ud af arbejdet når de skal fremlægge. De havde fortrinsvis udbytte af andres fremlæggelser når de handlede om det samme læremiddel som de selv havde arbejdet med og dermed kendte.

På spørgsmålet om hvad de havde brugt fra det de havde arbejdet med i efterårssemestret i uddannelsens forskellige fag, svarer alle tre at de ikke kan huske noget fra efterårssemestret som de har brugt i dette forløb.

Endelig blev de studerende spurgt om betydningen af at der indgik **konsulenter** fra CFU som undervisere. Den ene nævner at hun havde udbytte af at konsulenten havde særligt indblik i læremidler og opgaver. De to andre fremhæver at det i det hele taget er godt nu og da at få en underviser udefra.

Andet uddannelsessted – fælles evaluering

På Zahle havde jeg lejlighed til at overvære en mundtlig evaluering forestået af underviserne. Der er nogle studerende der ikke eller stort set ikke siger noget, men blandt dem der siger noget, er der kun små forskelle i hovedtendenserne.

På spørgsmålet om hvad de studerende mener de har **lært** af de to ugers undervisning, svarer de studerende generelt at de har fået åbnet øjnene for en hel del. De har lært genren læremiddel at kende set fra en lærervinkel og er kommet i gang med overvejelser over hvordan de vil bruge læremidler.

De fremhæver at de er blevet klar over at man kan plukke i læremidler og selv supplere. De synes at de er blevet bedre rustet til at vælge læremidler og vælge i læremidler, og at de har fået bedre baggrund for at variere undervisning. Samtidig har de fået mere mod på selv at lave egne læremidler. De fremhæver at de har udviklet deres kritiske sans. Nu ser de ikke kun på overfladen, men er bl.a. blevet opmærksomme på at læremidler er udtryk for fagsyn.

De giver udtryk for at de stadig er forvirrede over mange fagbegreber. De ville gerne have haft en opsamling på begreberne, gerne både skriftligt og mundtligt.

Der er tydelige hovedlinjer i de studerendes svar på hvad de har **lært af**. De fremhæver for det første at det for dem var en god vekslen mellem at noget blev introduceret,

derefter skulle de selv gøre noget, og som det tredje var der en opsamling. Forbeholdet her var dog som nævnt et behov for afsluttende opsamling på de anvendte fagbegreber.

For det andet nævner de at de lærte noget af at sammenligne to læremidler til det samme fagområde, her undervisning i fiktion.

For det tredje understreger de at de lærte meget af at skulle producere uddrag af læremiddel og lærervejledning selv. De havde desuden udbytte af at der var lagt vægt på at de skulle vurdere hinandens produkter. Her var det en fordel at det var ufærdige produkter uden en umiddelbart imponerende overflade som ved forlagsproducerede læremidler. Det gav de studerende god mulighed for at se både kvaliteter og udviklingsmuligheder i produkterne.

Hvad angår layout, bliver der udtrykt forskellige meninger. En kunne fx ønske sig at der ikke havde været så meget fokus på tidsslugende layout, en anden at det netop var noget af det sjove.

De studerende var glade for at der hele vejen igennem havde været to undervisere, og fremhævede først og fremmest at der dermed havde været bedre tid til vejledning af grupperne både i første og anden fase og bedre tid til respons ved fremlæggelserne.

Studerendes evalueringer sammenfattet

- I forbindelse med den første praktikperiode har nogle studerende forholdt sig til valg af primærtekster, men en del har ikke overvejet begrundelser for valg af læremidler i øvrigt og ikke fået begrundelser i de tilfælde hvor praktiklæreren har valgt læremidlet de skulle bruge.
- Visse træk fra fagdidaktikken og dele af *Fælles Mål* bliver forbundet med analyse af læremidler og bliver mere konkrete
- De studerende er blevet opmærksomme på at man kan vælge og vælge i læremidler. De er i gang med at udvikle en kritisk tilgang.
- De er blevet opmærksomme på betydningen af layout
- De har fået indsigt i hvad der kan være med i en lærervejledning
- De har brugt fagbegreber, men er stadig usikre i brugen og ønsker opsamlinger
- De mener generelt ikke de har brugt noget de har lært første semester.
- De har været glade for at have to undervisere pr. hold og glade for at den ene kom udefra.

Linjefagslæreres, konsulenter og projektleders evaluering

I det følgende uddybes de studerendes udbytte af projektet på baggrund af dels konsulenter og linjefagslæreres (herefter: undervisernes) evalueringer på møder, dels mine observationer af gruppearbejde og fremlæggelser. Som en del af baggrunden indgår desuden studerendes evalueringer.

Dette forløb blev gennemført i begyndelsen af andet semester. Derfor var der gode grunde til at der var meget som de studerende kun lige kom i gang med, og som de skal arbejde videre med på de følgende årgange hvis resultatet skal være at de opnår kompetence til at analysere og vurdere læremidler på det niveau som kræves i en professionel praksis. I evalueringerne i projektet og i denne rapport er der derfor lagt vægt på hvad der er opnået med et forløb som dette på andet semester, og hvordan man kan forestille sig der kan bygges videre i uddannelsens næste semestre.

Didaktik bliver konkret

Gennem de to ugers undervisning blev de studerende opmærksomme på en række forhold vedrørende læremidler, men undviserne fremhæver som et væsentligt resultat at en række almen didaktiske og fagdidaktiske begreber blev mere nærværende og konkrete for de studerende ved at blive forbundet med konkrete tekster og opgaver i et læremiddel.

Opmærksomhed på læremidler

Det er markant at der er en række grundlæggende træk ved læremidler som en stor del af de studerende ikke var opmærksomme på, men blev opmærksomme på gennem dette forløb. Træk som man som linjefagslærer måske kan tro de allerede er bekendt med, og derfor undlader at gøre noget ud af.

For nogle studerende er det nyt at opdage at læremidler er noget de som lærere selv skal vælge og selv har ansvaret for at vælge sådan at det passer til både klasse og trinmål. En del af dem har i den første praktikperiode fået udleveret det de læremidler de skulle bruge, af praktiklæreren, og nogle forestillede sig at de, når de som nyuddannede lærer kom ud på en skole, ville få udleveret de læremidler de skulle bruge, dvs. læremidler som var valgt og dermed godkendt af andre på skolen. Gennem dette forløb blev de bevidste om at valg af læremidler er en del af den enkelte lærers opgaver og ansvar.

I forlængelse af det var det for nogle studerende nyt at læreren ikke alene skal vælge læremidler, men at læreren også kan vælge i et læremiddel. Det var nyt for dem at læreren kan vælge at bruge nogle kapitler/dele og undlade at bruge andre, eller at læreren fx kan bruge læremidlets primærtekster, men erstatte nogle af opgaverne med andre han eller hun selv udformer. Det var også nyt for nogle studerende at man i et undervisningsforløb kan bruge dele fra flere læremidler sammen. De studerende nåede ikke frem til at blive sikre i at vælge og vælge fra eller i at lave opgaver selv gennem dette forløb, men blev bevidste om muligheden. Man kan måske også sige at nogle studerende blev bevidste om nødvendigheden af at vælge fra og erstatte hvis der er kapitler eller opgaver man ikke selv kan stå inde for.

Det som de gennem dette forløb blev opmærksomme på, ville de formentlig have opdaget i løbet af et par semestre, men med dette forløb kom det ind på et tidligt tidspunkt i deres uddannelse sådan at de har mulighed for at bygge videre på den indsigt både i deres videre arbejde med linjefag og pædagogiske fag og i deres efterfølgende praktikperioder.

Beskrivelse af læremidler

De studerende nåede gennem dette forløb frem til at kunne beskrive læremidlers forskellige dele. For nogle studerende var det nyt at blive opmærksom på og sætte ord på hvad et læremiddel ofte består af, dels elevmaterialets forskellige teksttyper, dels lærervejledningens typiske afsnit. De blev desuden bekendt med en række begreber knyttet til læremidlers tilgængelighed. Hvad angår læsbarhed, kunne nogle af holdene knytte det til tidligere undervisning om sproglige forhold. Desuden fik de studerende indblik i at det har betydning for elevers udbytte af læremidler hvordan bogopslag er bygget op, bl.a. hvordan ikoner anvendes til at gøre det let for eleverne at få overblik og genkende teksttyper.

Det var karakteristisk at de studerende dels havde, dels tilegnede sig faglige begreber der kan anvendes til beskrivelse af læremidler. De brugte begreberne i deres drøftelser og fremlæggelser for hinanden, dog for nogles vedkommende med en vis usikkerhed.

De studerende var generelt bedre til at beskrive end til at analysere og vurdere. Blandt underviserne havde der været en vis forskel på hvordan beskrivelse, analyse og vurdering var blevet vægtet. Enkelte lagde mere vægt på beskrivelse end analyse og vurdering. Det kan have præget også diskussioner og fremlæggelser.

Analyse og vurdering

De studerende skulle dog i alle tilfælde ikke alene beskrive, men også analysere og vurdere læremiddeluddrag på baggrund af undervisernes oplæg og deres skriftlige og mundtlige vejledning. Der var en vis spredning i kvaliteten af de studerendes analyser. Studerende som ikke havde været til stede ved undervisernes oplæg, lavede usikre analyser, men der var også i øvrigt spredning. På det ene uddannelsessted var der en analyseskabelon som gav en del valgmuligheder til at tilrettelægge og vægte analysen forskelligt. Det gav nogle studerende en vis usikkerhed. Desuden var der en del studerende som ikke var i stand til at inddrage stof fra første semester, se nedenfor.

En del studerende nåede dog frem til at kunne forholde sig til sammenhængen mellem et læremiddels tekster og de opgaver der er knyttet til den enkelte tekst. De kunne nå et stykke vej i en analyse af hvordan konkrete opgaver lagde op til at eleverne skulle læse og arbejde med teksterne. Det kan et forløb om læremidler i løbet af deres næste semestre tage udgangspunkt i. Desuden blev en del studerende opmærksomme på at man som lærer skal vurdere teksters sværhedsgrad, her i høj grad skønlitterære tekster.

Hvad angår vurdering af læremidler, var det for mange karakteristisk at de gerne vurderede om de syntes om læremidlet, men at de havde svært ved at argumentere for vurderingen af læremidlet ud fra en analyse. I et opfølgende forløb om læremidler på 2.

årgang er der grund til at gøre mere ud af at de studerende skal kvalificere deres professionsfaglige argumentation for deres vurderinger.

Progression i løbet af de to uger

På begge læreruddannelsessteder fik de studerende i første del af forløbet oplæg fra underviserne. Det ene sted var der fælles oplæg til de to hold fra alle fire undervisere, og også det andet sted var der forholdsvis lange oplæg tidligt i forløbet. Nogle af underviserne understreger i evalueringen at disse oplæg, som også når man overværede dem som observatør virkede kompakte, med fordel kunne have været fordelt over flere dage sådan at de studerende specielt de første dage kunne have arbejdet med et forholdsvis lille analyseområde ad gangen for på den måde gradvis at bygge op til en samlet analyse af et læremiddel(uddrag). Det gælder nok specielt det ene sted hvor de studerende fik de fleste oplæg ved begyndelsen af forløbet, derefter brugte forholdsvis meget tid på en mere omfattende analyse af læremiddeluddrag som de ved afslutningen af anden uge fremlagde. Den analyseproces kunne have været delt op i faser med oplæggene fordelt på de forskellige faser. Det havde givet de studerende bedre mulighed for at rumme og bruge oplæggene og skabe en progression i deres analyse. På det andet uddannelsessted kunne nogle oplæg også med fordel have været delt op, men forløbet var delt op i en mindre omfattende analyse første uge, derefter produktion af sider til eget læremiddel og til sidst analyse af hinandens produktioner. Den opdeling kom til at understøtte en vis progression.

Syn på fag, dannelse, læring

Mange studerende nåede gennem dette forløb frem til at forstå at læremidler er udtryk for bestemte syn på dannelse, fag, undervisning og læring. De kom til at forstå at læremiddelforfattere kan have forskellige holdninger, og at deres holdninger afspejler sig i deres tekstvalg, deres udformning af opgaver, deres forslag til hvordan læreren kan organisere undervisningen m.m. De kom på sporet af at når man vælger et læremiddel, vælger man også at lade sin egen undervisning præge af læremiddelforfatternes holdninger og valg.

De studerende forstod generelt at det er sådan, men det var kun få af dem der blev i stand til selv at analysere sig frem til en karakteristik af det syn på dannelse, fag, undervisning og læring som et bestemt læremiddel(uddrag) er udtryk for. Det må være næste led i en progression i de studerendes arbejde med at analysere og vurdere læremidler hen gennem de fire års uddannelse. Erfaringer fra projektet peger i retning af at det forudsætter at de studerende hen gennem de næste semestre flere gange bliver vejledt i at se forbindelser mellem deres analyse af læremidler og den viden de har om dannelse, fagsyn, undervisning og læring.

Overførsel fra første semester

På begge uddannelsessteder handlede oplæg til de studerende bl.a. om *Fælles Mål* og fagsyn, og der var omtale af begreber som dannelse og syn på undervisning og læring. Man må formode at de studerende har stiftet bekendtskab med disse områder på første semester, men det er underviserens erfaring at det var svært for de studerende at overføre dette til læremiddelanalysen, og at det for nogle fremstod som et nyt

bekendtskab. Det medvirkede til at nogle af de indledende oplæg til de studerende kunne forekomme kompakte.

Erfaringer fra projektet peger i retning af at undervisere skal gøre meget ud af at tydeliggøre sammenhænge for de studerende. De har i hvert fald på første årgang svært ved selv at se sammenhænge uden vejledning. Undervisning på første semester kan tilrettelægges sådan at man undervejs peger frem mod et forløb med fokus på læremidler, fx i 0,2-samarbejdet mellem pædagogiske fag og linjefag. En anden mulighed er at de studerende umiddelbart forud for et forløb med fokus på læremidler bliver vejledt af deres undervisere i at opsamle deres viden om *Fælles Mål* og om begreber som bliver centrale i det efterfølgende forløb. Desuden kan underviserne undervejs i et forløb om læremidler være opmærksomme på at omtale for de studerende hvordan det de nu arbejder med, har sammenhæng med noget de tidligere er blevet undervist i.

Det særlige for læremidler

Gennem dette projekt har de studerende arbejdet med faglige begreber der særligt vedrører læremidler og kan bruges til at beskrive deres genrer, teksttyper og tilgængelighed. Et sådant sprog om læremidler er det hensigtsmæssigt for de studerende at kunne bruge i situationer hvor de skal analysere eller vælge læremidler, og der er grund til at gøre det til en fast del af undervisningen i et linjefag at de studerende skal tilegne sig relevant sprog om fagets læremidler.

Teori og praksis

Projektet har vist at analyse af læremidler kan gøre almen didaktiske og fagdidaktiske begreber konkrete for de studerende. Forløb som disse er en af mulighederne for at skabe forbindelse mellem teori og praksis. Det gælder dels den praksis man kan forestille sig der kommer ud af at anvende et bestemt læremiddel. Det gælder desuden praksissituationer hvor den enkelte lærer eller et team af lærere skal træffe begrundede valg af læremidler.

Progression

På baggrund af observationer og evalueringer af projektet fremstår det på alle måder som væsentligt

- at de studerende ikke alene arbejder med læremidler som en del af arbejdet med forskellige faglige delområder, men også i forløb hvor det er læremidlerne der er i fokus
- at de studerende har et sådant forløb første gang på 1. årgang, og at det følges op på de efterfølgende årgange
- at disse forløb planlægges sådan at der bliver en progression fra det første år hvor der er meget nyt de studerende skal blive opmærksomme på, og hvor analysen er usikker, til de følgende år hvor analysen gradvis kan blive mere nuanceret, og hvor vurderinger gradvis kan komme til at hvile på mere solide professionsfaglige argumenter.

Samarbejde mellem læreruddannere og konsulenter

Projektets første mål var udvikling af linjefagsundervisning i analyse og vurdering af læremidler. Det andet mål for projektet var at bidrage til udvikling af samarbejde mellem konsulenter fra Center for Undervisningsmidler og læreruddannelsens linjefagslærere. De fire konsulenter og de fire linjefagslærere fortæller alle om et udbytterigt samarbejde. Det de fremhæver som det særlige ved samarbejdet, er følgende:

Linjefagslæreren kender de studerende og ved hvad de er undervist i i linjefaget og i 0,2-samarbejdet mellem linjefag og pædagogiske fag i semestret forud. Linjefagslæreren har desuden et vist indblik i hvad der foregår i de øvrige fag og kendskab til studieordningen som helhed. Med andre ord: Linjefagslæreren kender den kontekst som et forløb med fokus på læremidler skal indgå i.

Konsulenten har specialiseret og ajourført indsigt i hvilke læremidler der findes, og hvad der karakteriserer udviklingen inden for læremidler på et bestemt fagligt område. Desuden har de erfaringer fra vejledning af lærere, og har dermed indsigt i hvad der karakteriserer de situationer hvor lærere skal vælge læremidler, og hvad der er typisk for læreres ønsker og behov hvad angår læremidler.

Med disse to forskellige tilgange kan linjefagslærere og konsulenter supplere hinanden i et forløb med fokus på læremidler. I dette projekt var udgangspunktet at linjefagslærere og konsulenter skulle undervise på lige fod. Der var altså ikke tale om at konsulenterne var gæstelærere med isolerede oplæg, men begge parter kom med oplæg, vejledte grupper og gav respons på fremlæggelser. Det fungerede godt, og alle er enige om at en isoleret optræden som gæstelærer ikke har samme positive betydning. Flere peger imidlertid på at man også kan tilrettelægge et forløb på en anden måde sådan at de to parter giver oplæg, vejleder og giver respons om det de hver især har *særlig* baggrund for, stadig sådan at begge er involveret i det samlede forløb og indgår på lige fod i planlægning, gennemførelse og evaluering af forløbet.

De deltagende konsulenter og linjefagslærere giver udtryk for at projektet ikke alene har givet et særligt udbytte for de studerende, men at det også har været kompetenceudviklende for dem selv. De peger på at det ville have været yderligere en fordel i forhold til kompetenceudvikling hvis der foruden de fælles møder også havde været afsat tid til at de to grupper af undervisere kunne overvære undervisning på det andet læreruddannelsessted.

Forslag til fremtidigt samarbejde

Det kan af flere grunde anbefales at der også fremover er forløb i linjefagsundervisningen som konsulenter og linjefagslærere samarbejder om. Forløb med særligt fokus på læremidler udvikler ikke alene de studerendes kompetence til at analysere og vurdere læremidler, men bidrager til at de ser forbindelseslinjer mellem didaktisk teori og skolens praksis.

Samtidig fungerer det som kompetenceudvikling for både linjefagslærere og konsulenter. Det bidrager til at linjefagslærere får indsigt i praksissituationer hvor lærere skal

analysere, vurdere og vælge læremidler, og giver baggrund for at linjefagslærere kan give analyse og vurdering af læremidler vægt i linjefagsundervisningen. Det bidrager til at konsulenter får indsigt i læreruddannelsen. Det kan styrke deres baggrund for i CFU-regi at vejlede lærere og praktikanter skal vælge læremidler.

Der er andre former for samarbejde som kan indgå i læreruddannelsen. Linjehold kan fx komme på besøg på nærmeste CFU-afdeling og få oplæg fra en konsulent, dels om hvad CFU kan tilbyde, dels om læremidler til faget. Det er også en god mulighed for linjefagslærere at opsøge en CFU-konsulent for at få forslag til hvilke læremidler der kan inddrages i et forløb om et bestemt fagligt delområde. Det skal dog understreges at det ikke på samme måde bidrager til udvikling af linjefag og til kompetenceudvikling som samarbejde mellem de to parter om undervisning.

Det er en fordel når man, som i dette projekt, kan være to undervisere på et hold og gøre meget ud af vejledning og respons til de studerende. Det er der ofte ikke økonomiske midler nok til, og der er heller ikke konsulenter nok til at det kan være en mulighed for alle linjefagslærere. Derfor munder den fælles evaluering ud i disse forslag:

- **Mulighed for at ansøge om samarbejde**

Der afsættes midler til kompetenceudvikling i form af at et antal linjefagslærere i et forløb på to uger får mulighed for at undervise sammen med en konsulent. Forløbet skal i lighed med forløbene i dette projekt have fokus på analyse og vurdering af læremidler og indebære at linjefagslærer og konsulent planlægger, gennemfører og evaluerer forløbet sammen. Der skal være mulighed for at begge er til stede sammen i stort set alle timer.

Midlerne skal forvaltes sådan at der hvert år er mulighed for at linjefagslærere kan søge om et sådant samarbejdsforløb. De der har fået midler ét år, kan ikke få midler det følgende år hvis der er flere ansøgere.

- **Konsulent som linjefagslærer i kort forløb**

Der skabes mulighed for at en konsulent kan undervise i et forløb i et linjefag med fokus på læremidler. Det kan fx være i form af at konsulenten er timelærer i et kort forløb som indgår i linjeholdets årsplan. Forløbet planlægges i et samarbejde mellem linjefagslærer og konsulent, og begge parter skal tilstræbe tydelig sammenhæng mellem det korte forløb og både forudgående og efterfølgende forløb i linjefagsundervisningen, men der er ikke nødvendigvis tale om at både linjefagslærer og konsulent er til stede i alle lektioner.